

Mottagare

Barn- och utbildningsnämnden

Medborgarförslag. Ge pensionärer möjlighet att äta i skolmatsalar till låg kostnad

Förslag till beslut

Barn- och utbildningsnämnden anser medborgarförslaget besvarat med hänvisning till förvaltningens tjänsteskrivelse.

Sammanfattning

Ett medborgarförslag har inkommit där förslagsställaren föreslår att pensionärer borde ges möjlighet att äta i skolmatsalar till låg kostnad. Även om det finns en god intention i förslaget, särskilt då det kan öppna upp för möten över generationsgränsen, så är den sammanfattade bedömningen att förslaget inte kan tillmötesgå. Alla barn och elever har rätt till en trygg och säker miljö. När externa personer får ökade möjligheter att vistas och uppehålla sig i skolans lokaler kan det underlätta för obehöriga att ta sig in, vilket kan påverka att praktiskt och resursmässigt upprätthålla en trygg och säker miljö. I många skolor saknas dessutom möjligheter att öppna upp för externa matgäster eftersom det varken finns platser eller tidsutrymme i matsalarna. Det finns även vissa regleringar i kommunallagen och i konkurrenslagstiftningen som kan påverka möjligheterna att erbjuda måltider till pensionärer på skolorna till reducerad kostnad.

Ärendebeskrivning

Ett medborgarförslag har överlämnats från regionfullmäktige till barn- och utbildningsnämnden för besvarande. Förslagsställaren menar att pensionärer borde ges möjlighet att äta i skolmatsalar till låg kostnad. Syftet är att detta bidrar till nya möten mellan generationer och bidrar till aktiviteter som minskar risken för ensamhet bland äldre på Gotland.

Förslaget att erbjuda pensionärer skollunch har behandlats i flera kommuner på fastlandet med olika resultat. Några av de kommuner som valt att öppna skolmatsalarna för ålderspensionärer ser fördelar som just möten över generationsgränser och att bryta ensamheten bland äldre. Andra kommuner har valt att inte erbjuda skollunch till allmänheten då det konkurrerar med det lokala näringslivet eller utifrån utmaningar kopplat till betalningssätt och säkerhet. Att elevernas trygghet alltid ska komma i först hand är en aspekt som vissa kommuner lyfter som en anledning till att inte erbjuda tillgång till skolmatsalar för externa personer.

På Gotlands grundskolor produceras och serveras skollunchen av personal från måltidsavdelningen på regionstyrelseförvaltningen. Måltidsavdelningen håller på att effektivisera sin verksamhet i syfte att minska sina kostnader och det är då tveksamt om det finns utrymme att göra satsningar som kan innebära ökade administrativa och personella kostnader. Försäljning i skolmatsalar förutsätter kassasystem och att rutiner för redovisning tas fram, vilket inte finns idag. Detta gäller oavsett om betalning sker med kontokort, kontanter eller via swish¹.

I många skolor saknas praktiska möjligheter för att öppna upp för externa matgäster eftersom det varken finns platser eller tidsutrymme i skolmatsalarna. Eleverna har redan idag begränsade mattider och fler matgäster skulle kunna inverka på måltidssituationen. Eleverna äter i lunchpass, oftast indelade i särskild ordning och vid bestämda tider, för att matsalens kapacitet ska utnyttjas till max. Det är många elever som på kort tid ska utspisas samt få möjlighet till rast, aktiviteter och avkoppling.

Det kan samtidigt vara en utmanande arbetssituation för befintlig måltidspersonal och personalens arbetstid kan behöva utökas om fler matgäster väntas. Det innebär även att planeringsförutsättningarna förändras då det behöver finnas möjlighet att producera och servera fler måltider än beräknat utifrån antal elever. Om man skulle tidsbegränsa möjligheten att äta på skolorna, exempelvis till innan eller efter eleverna äter lunch, så faller själva syftet med att kunna mötas över generationsgränserna.

Enligt skollagen ansvarar rektorn för ordningen på skolan och bestämmer vem som får vistas där². Att öppna upp skolan för försäljning av mat till externa kan underlätta för obehöriga att ta sig in och uppehålla sig i skolan. Det kan också relateras till en ren kontroll- och ansvarsfråga vid händelse av exempelvis en brand på skolan eller om en olycka skulle inträffa. Barnkonventionen³ föreskriver att barnets bästa ska komma i första hand vid alla beslut som rör barnet. Att göra det möjligt för externa personer att äta lunch i skolmatsalar resulterar i en direkt förändring för barnen som äter i skolan.

Enligt båda dessa regelverk⁴ har barn och elever rätt till en trygg och säker miljö. När externa personer får ökade möjligheter att vistas och uppehålla sig i skolans lokaler kan det underlätta för obehöriga att ta sig in vilket kan påverka att praktiskt och resursmässigt upprätthålla en trygg och säker miljö.

Det finns även vissa regleringar i kommunallagen som kan påverka möjligheterna att erbjuda lunch till pensionärer på skolorna. Det kan till exempel handla om likabehandlingsprincipen, självkostnadsprincipen och

¹ Vissa kommuner använder sig av matkuponger vilka exempelvis kan köpas på bibliotek eller servicehus.

² 5 kap. 5 § skollagen (2010:800)

³ Barnkonventionen artikel tre

⁴ 5 kap. 3 § skollagen och FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) artikel 26 och 27

regionens möjlighet att bedriva näringsverksamhet. Även i konkurrenslagstiftningen finns bestämmelser som kan påverka möjligheten för en kommun att kunna bedriva säljverksamhet eftersom kommunen verkar under andra förutsättningar än exempelvis privatägda restauranger, vilket kan påverka och snedvrída konkurrensen⁵.

Bedömning

Att öppna upp skolmatsalar för äldre kan främja möten mellan generationer och kan bidra till ökat socialt utbyte, förståelse och hänsyn mellan åldersgrupperna. Det kan även bidra till minskad upplevelse av ofrivillig ensamhet för äldre då det skapas nya mötesforum.

Skolområdet är inte en allmän plats som vem som helst har tillträde till. Rektor är ytterst ansvarig för att skolmiljön ska präglas av trygghet och studiero, och har därför till uppgift att avgöra vem som ska ha tillträde till, och får uppehålla sig inom, skolområdet. Barnens och de ungas bästa ska komma i första hand på alla skolor.

Det finns en risk att pensionärlunch på skolan kommer innebära regionen, med skattemedel, konkurrerar med de lokala restaurangerna som sannolikt inte kan erbjuda lunch för motsvarande kostnad. Enligt kommunallagen ska alla medborgare i en kommun behandlas lika och förslaget öppnar upp för att alla kommunmedborgare, oavsett ålder, får rätt att äta i skolmatsalarna till reducerat pris.

Det finns en god intention i förslaget, särskilt då det kan öppna upp för möten över generationsgränsen, men den sammanfattade bedömningen är ändå att förslaget inte kan tillmötesgå. Region Gotland bör även vara restriktiva med eventuella nysatsningar utifrån den exceptionella ekonomiska situation som råder.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse utbildnings- och arbetslivsförvaltningen daterad 2023-09-01
Medborgarförslag daterad 2023-04-04

Utbildnings- och arbetslivsförvaltningen

Hanna Sällström Jonasson
tf Utbildningsdirektör

Skickas till

Förslagsställaren
Regionstyrelsen (för kännedom)

⁵ Offentliga aktörer som är aktiva på marknaden kan störa (begränsa) konkurrensen. En konkurrensbegränsning innebär att staten, kommuner eller regioner snedvrider eller hämmar en effektiv konkurrens. Att det offentliga erbjuder måltider till låg kostnad kan anses vara hämmande för en effektiv konkurrens på marknaden.